

sua peccata et nostra perditione. Traduzione: po', vemo dovù darghe per tre ani de fila, le decime dela Ciésa a quei **danài de S'ciavi pagani**, ch'i jera stai ciamài a lavoràr le canpagne dela Ciésa e del popolo, per ordene de Giovanni e per nostra danasiòn;..... L'autore traduttore aggiunge in questo caso la parola **danài**. Quasi sicuramente la parola in questione non venne pronunciata in quel preciso momento del lontano 804, ma certamente fu nella mente di quel contadino istriano che si trovava a "convivere" con la nuova popolazione, cosí diversa dalla sua. Esempi di questo tipo ce ne sono molti. Lo stesso linguaggio lo usano - nella sua traduzione - anche le autorità ecclesiastiche, il che potrebbe anche non esser vero; infatti, chisà che anche loro non parlassero in dialetto, vuoi perché non erano capaci di parlare latino (la zona istriana in quel periodo era lontanissima dal centro e i preti che vi operavano non erano certo fra i piú istruiti e colti), vuoi perché volevano essere compresi da tutti i presenti.

7. Un toponimo interessante.

Nel testo si parla anche della popolazione slava, che vive nelle zone interne dell'Istria già da un secolo. Ci interessava di trovare qualche prestito slavo nel testo latino (luogo comune nei testi dell'epoca in zone piú a sud), ma non ne possiamo dare conferma. Abbiamo notato solo un toponimo poco chiaro. La forma latina è *Priatello* (..... item possessionem quam tenent in **Priatello**, cum terris, vineis et olivetis et plura olia loca. Traduzione: la proprietà che a ga a **Priatèl** e in tanti altri loghi, dute co' vide e ulivi;.....). Il toponimo, da quel che ci risulta non esiste in Istria, e non è possibile trovarlo neanche sulle carte geografiche antiche.

VEČKRAT OMENJENI SLOVARJI:

- Giuseppe BOERIO**, Dizionario del dialetto veneziano, Benetke, 1856
Mario DORIA, Grande dizionario del dialetto triestino, Edizioni "Italo Svevo" "Il Meridiano", Trst, 1984
D. DURANTE Gf. TURATO, Vocabolario etimologico venetoitaliano, Editrice "La Galiverna", Padova, 1987
L. MIOTTO, Vocabolario del dialetto venetodalmata, Edizioni LINT, Trst, 1984
E. ROSAMANI, Vocabolario giuliano, Capelli Editore, Bologna, 1958
Antonio VASCOTTO, Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo, Imola, 1987

Goran Filipi

Paolo Merku: LA TOPONOMASTICA DEL COMUNE DI DUINO AURISINA

Ricerca scientifica 1986, Edito dal Comune di Duino Aurisina con il contributo della Provincia di Trieste (L. R. 68/81) con la collaborazione della Casa Rurale ed Artigiana di Aurisina, Fagagna, 1990.

Čprav je knjiga izšla l. 1990, se je šele pred kratkim pojavila na obalnih kulturnih in znanstvenih ustanovah

in tako postala bolj dostopna tudi slovenskim jezikoslovcem in vsem strokovnjakom, ki jih zanima toponomastična problematika - zato ima ta zapozneli prikaz še vedno smisla.

Prof. P. Merku je vsestranska osebnost. Ta ugledni zamejski Slovenec deluje kot jezikoslovec (slavist), skladatelj (obsežen opus orkestralnih, koncertantnih, vokalno-instrumentalnih, komornih in zborovskih skladb ter opera Kačji pastir na besedilo Svetlane Makarovič), etnomuzikolog in pedagog. Rodil se je 12. julija 1927 v Trstu. Osnovno šolo in nižjo gimnazijo je obiskoval v italijanščini, maturiral pa je na slovenskem klasičnem liceju v Gorici leta 1946. Študij slavistike je dokončal na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1950 z nalogo *Metrična analiza Gregorčičevih Poezij 1882*. Doktoriral je na Filozofski fakulteti Univerze v Rimu z disertacijo *Uveljavitev ekspresionističnih prvin v slovenski poeziji 1913-1923*. Vzporedno s filološkim šolanjem se je pri raznih učiteljih učil violino in drugih glasbenih predmetov. Deloval je kot učitelj slovenščine na ljubljanski Klasični gimnaziji (1950-51), vodil slov. Industrijski tečaj v Dolini (1951-52), poučeval književne slov. predmete na slovenskem klasičnem liceju (1952-63) in na slov. Trg. tehn. zavodu v Trstu (1963-65). Leta 1965 do 1979 je bil zaposlen na RAI - Trst, kjer je najprej vodil glasbene sporede, nato šolske oddaje. V letih 1965-74 je snemal po vseh krajih, kjer živi slovenska manjšina v Italiji, pesmi in ustno izročilo ter skrbel za etnomuzikološke oddaje. Zbrano gradivo je objavil leta 1976 v Trstu v knjigi *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji*. Objavil je vrsto znanstvenih del iz področja muzikologije in jezikoslovja. Za to priložnost navajamo samo nekaj prispevkov iz področja onomastike: *Antroponimi sloveni sul Carso*, v Est Europa 1, Videm, 1984, str. 125-137; *Fitotoponimi e dendrotoponimi sloveni sul Carso/Slovenski fitotoponimi in dendrotoponimi na Krasu*, v Carso triestino natura e civiltà/Tržaški Kras narava in človek, Rupingrande/Repen, 1983; *Imena ob obali/I nomi della costa*, v Liburnia, Trst, letnik 6, št. 3-4, str. 28-29; *Imena naših krajev*, v Mladika, Trst, 1983-1986, str. 28-29.

Knjiga ima 180 strani. Format je A4, platnice so mehke, naslovnica je sodobno in prijetno oblikovana, papir je kakovosten. Iz naslova je razvidno, da gre za krajevna imena na območju devinsko-nabrežinske občine, italijanskem ozemlju, kjer so Slovenci večinski narod. Obdelana so imena naselij (toponimi), imena delov naselij in zemljiških posesti (mikrotoponimi), imena voda (hidronimi), imena gora (oronimi) in imena jam (speleonimi) za območje trinajstih naselij:

1. Nabrežina (Aurisina),
2. Cerovlje (Ceroglie),
3. Devin (Duino),
4. Mavhinje (Malchina),
5. Medja vas (Medeazza),
6. Prečnik (Precenico),

7. Praprot (Prepotto),
8. Štivan (S. Giovanni),
9. Šempolaj (S. Pelagio),
10. Sesljan (Sistiana),
11. Slivno (Slivia),
12. Trnovica (Ternova piccola) in
13. Vižovlje (Visogliano).

Do gradiva je Merkù prišel s pomočjo pisnih (o njih pozneje) in ustnih virov (navaja po imenu štirinajst izpraševancev in dve skupini prebivalcev, iz Mavhinje in Slivnega).

Iz uvodne besede devinsko-nabrežinskega župana Bojana Brezigarja zvemo, da je občina Devin-Nabrežina leta 1986 pridobila prof. Merkù za raziskavo toponimov (krajevnih imen) na območju občine. Župan pravi, da je dolžnost vseh javnih ustanov, sodelovati pri programih, ki imajo za cilj ohranitev zapletene evropske kulture, ki jo tvorijo mnoge različne kulture na regionalni in širši ravni - te razlike med kulturami so pravo bogastvo. Po njegovem mnenju so ravno mikrotoponimi (imena majhnih, najmanjših delov ozemlja) v največji nevarnosti in so zaradi razvoja in poseganja v naravo že močno ogroženi, tako da obstaja resna nevarnost, da že z novo generacijo pride do popolne pozabe bogate toponimije. Gosp. Brezigar meni, da ima delo prof. Merkù nalogo ohraniti, predvsem v spominu prebivalcev devinsko-nabrežinske občine, krajevna imena, tudi tista, ki so, zaradi že omenjenega razvoja in spreminjanja območja, ohranila zgolj kulturni pomen (ker je izginil referent). Toponimija, še posebej mikrotoponimija, pa je pomemben kulturni dejavnik vsakega naroda. Tako torej župan razlaga opravičenost financiranja obsežne raziskovalne naloge, čigar sadeže imamo pred seboj. Dobro bi bilo, če bi bilo več takih županov in občin tudi s te strani meje.

Uvodni besedi (Prefazione) sledi uvod (Introduzione). Sama knjiga je razdeljena na dva glavna dela: v prvem (Repertorio) je podano gradivo, seznam toponimov, v drugem (La tipologia dei nomi) pa najdemo tipološko razvrstitev imen. Knjiga se konča s krajšim zaključkom (Postfazione).

V uvodu nam avtor pojasni, da je za študij krajevnih imen (toponomastika) nujno vestno in temeljito preučevanje ustnih in pisnih virov. Uporabljene pisne vire (ki so skupaj z ostalo bibliografijo in kraticami tudi posebej popisani) zelo podrobno opisuje. Na tem mestu bomo omenili le dokumente iz Diplomatskega arhiva, ki so shranjeni v tržaški Ljudski knjižnici (najstarejše listine so iz leta 1327), ki so po avtorjevem mnenju za jezikoslovce najdragocenejši, ker s pazljivim branjem brž ugotovimo, da so zapisovalci (predvsem notarji, kanoniki in menihi) beležili slovenska krajevna imena, tako kot so jih slišali od prebivalcev in so se le-ta, čeprav v latinskem tekstu, ohranila v izvorni obliki.

Prvi del ima trinajst poglavij v katerih je razvrščeno gradivo (seznam toponimov) za določeno območje -

naslov poglavja je ime najpomembnejšega kraja v italijanščini in slovenščini (glej seznam na začetku tega prikaza). Poglavja so ustrojena na enak način. Najprej so navedeni zgodovinski viri za glavno naselje območja: oblike so zapisane z grafijo kot v izvorniku, opremljene so s kratico vira in letnico zapisa. Nato sledijo ustni viri: grafija za beleženje oblik je prevzeta iz *Historične grammatike slovenskega jezika VII. Dialekti* (Ljubljana 1935) Frana Ramovša; poleg oblik v imenovalniku, so navedene tudi oblike v drugih sklonih, ki so z jezikovne plati zanimive in imena prebivalcev (ž. in m. spol), ter pridevniška oblika toponima. Za imena glavnih krajev posameznih območij avtor navaja, pogosto z obsežnim kritičnim komentarjem, tudi vire, ki se ukvarjajo z etimologijo le-teh, neredko pa tudi sam predlaga etimološke rešitve. Etimološki razpravi sledijo normativni predlogi (PN), ki so utemeljeni zaradi tega, ker uradne oblike obstajajo samo v italijanščini, ne pa tudi v slovenščini. Do konca poglavja imamo še pet (ali manj) skupin toponimov (notranji mikrotoponimi: nahajajo se znotraj samih naselij in manjših in izoliranih delov naselij; hidronimi; oronimi; zunanji mikrotoponimi: javne in privatne zemljiške posesti, posebno pomembni kraji, doline itd.; speleonimi), kjer Merkù najprej navaja podatke, ki jih je zbral od informatorjev, nato še podatke iz pisnih virov (če obstajajo) in, če je to pomembno za določen naziv, predlaga tudi normativne rešitve: če se predlagane oblike razlikujejo od tistih, ki jih uporabljajo prebivalci, je to posebej poudarjeno.

V drugem delu, s podrobno analizo mikrotoponimov, Merkù podaja njihovo tipološko razvrstitev. Mikrotoponimi so razvrščeni po semantičnih in skladenjskih kriterijih:

- I. Imena, ki opisujejo naravo,
- II. imena, ki odražajo človekovo poseganje v naravo,
- III. imena, ki odražajo običajno pravo,
- IV. lastna imena,
- V. zemljepisna in etnična metaforična imena,
- VI. imena, ki se razlikujejo od zgornjih tipov,
- VII. imena sestavljena iz glagolskih rekel in
- VIII. nerazložena in nerazvrščena imena.

Posamezne kategorije so predstavljene z abecednim seznamom osnovnih besed, ki jim sledi(jo) oblik(a)e (mikrotoponimi) z razlago etimologije in oblikoslovja, opremljene z določenimi kraticami, npr.:

hrástjen. sg. collettivo in -je da hrást*:

Hrástje (Pc), TO C2 *Hrastje*

Na koncu imamo preglednico, kjer so izražene vrednosti (oblike in frekvenca s številom in v odstotkih) za vsako od osmih kategorij. Najpogostejša in najštevilnejša so imena iz I. skupine (166 oblik, zabeleženih 515 krat - v procentih 36,32, oziroma 50,74), sledijo jim makrotoponimi, ki izražajo človekovo poseganje v naravo (131 oblik, zabeleženih 311 krat - 28,67, oziroma 30,64 izraženo s procenti. Najmanj je imen iz VII. skupine:

samo dve obliki. Nato sledi krajša analiza gradiva in poseben dodatek, **Zloženi toponimi**, kjer so razloženi determinativi, ki se pojavljajo pri zloženkah iz zgornjih kategorij.

Knjiga je znanstveno delo z običajnim znanstvenim aparatom in je za nestrokovnjaka, ki ne pozna ustrezne terminologije, mogoče pretežka, vendar bo tudi za takega bralca zanimivo čtivo - vsekakor ga bo pritegnila obilica oblik. V kratkem zaključku (Prefazione) - menimo, da bi bilo zelo koristno, če bi bil v celoti preveden v angleščino, kot povzetek - nam avtor pove, da je zbrano gradivo dobro izhodišče za nadaljnje jezikoslovne in etimološke raziskave, ponuja pa tudi priložnost upravnim uslužbencem, da, poleg običajnih krajevnih imen, uporabljajo prelepe domače oblike in na ta način pomagajo ohraniti izjemno pomemben zaklad v kulturni dediščini Občine.

Goran Filipi

Nevio Šetič: NAPOLEON U ISTRICI
IKK GROZD, PULA 1989, 214 strani

Avtor je razdelil svojo knjigo na šest poglavij.

V prvem, z naslovom Francoska uprava in politika v Istri, je predstavil politično in administrativno upravo v času Italijanskega kraljestva (1805-1809) in Ilirskih provinc (1809-1813). V času Italijanskega kraljestva so uvedli Code Civil (1.5.1806), ki na moderen način ureja istrski družbeno-politični položaj (civilne poroke, matične knjige preidejo iz cerkvenih rok v državne ...). Istrsko prebivalstvo se je Francozom najbolj upiralo leta 1809 v Rovinju. Največji organiziran upor proti Francozom je vodil Le Terrier de Manetot - general Montechiari. S pomočjo angleškega ladjevja, ki je bilo gospodar istrske obale, ga je sprožil v južnem delu Istre. Montechiari je bil ujet v Umago in ustreljen v Trstu.

V času nastanka Ilirskih provinc leta 1809 je bilo omenjeno 150 zločincev in avanturistov v okolici Rovinja in Pulja. Najbolj nevarno je bilo potovati po cestah Pulj-Trst in Reka-Trst. Guverner Marmont je organiziral vojaški pohod na to področje in dal pobesiti 60 zločincev. V drugih predelih Istre je bilo vse polno ropov, umorov ...

Od leta 1809 so Angleži, ki so imeli svojo vojaško bazo na Visu, blokirali ladijski promet ob istrski obali; napadali so pristanišča in zaplenjevali francoske ladje. Napadali so tudi obalna mesta Rovinj, Novigrad, Poreč, Peroj ... Zato so te kraje Francozi zaščitili z vojaškimi posadkami - Nacionalno gardo in s topovi. Vsem prebivalcem Ilirskih provinc (s tem pa tudi Istre) je bilo prepovedano trgovati z Angleži; po 77. členu kazenskega zakonika so bili za omenjeni prekršek obsojeni na smrt.

Drugo poglavje je avtor posvetil prebivalstvu Istre. V prvem delu je podal število prebivalcev posameznih žup v bivši Pazinski grofiji.

Ob prvem francoskem popisu leta 1806 je imela bivša Beneška Istra 88.981 prebivalcev. Pisec je podal tudi statistične podatke za vse kraje in mesta v Istri: okraj Koper je imel tako na primer 24 539 prebivalcev, Piran pa 11 275. Navedel je, da je bila Istra razdeljena na dva distrikta, 7 kantonov in 22 občin.

Prvi popis prebivalstva v Ilirskih provincah, ki je bil l. 1811, je preučeval Ivan Erceg v delu Kretanje stanovišča u bivšoj mletačkoj Istri za vrijeme austrijskog i francuskog vladanja (1803-18119), Zbornik zavoda za povjesne znanosti IC JAZU u Zagrebu 1983. V tej publikaciji so tudi statistični podatki za prebivalstvo Slovenske Istre v manjših krajih: Pobegi 141, Šalara 9, Bertoki 58, Lazaret 23, Koštabona 106 ... Podatki so navedeni v drugem delu drugega poglavja.

Tretji in četrti del tega poglavja govorita o prebivalstvu Novigrada in Brtonigla.

Tretje poglavje je posvečeno gospodarstvu Istre, njegovemu značaju in razvoju. Pomorstvo, trgovina in ribolov so temelji gospodarstva Istre, stagnirajo pa zaradi angleških gusarskih napadov. Tudi vojna kontribucija je zelo prizadela gospodarstvo Istre. Poudarjeno je, da so največji notranji vzroki padca gospodarstva Istre razbojništvo, rekrutacije za vojsko, davčna politika, upravne in teritorialne spremembe.

V notranjosti Istre še vedno prevladuje tradicionalno gospodarstvo (kmetijstvo, ovčarstvo in gozdarstvo), na obalnem pasu pa pomorstvo, ladjarstvo in ribištvo.

V drugem delu drugega poglavja je obravnavan davčni sistem v Istri. Uvedeni so novi davki: zemljiški, hišni, obrtni, osebni, pristojbine za registracijo pogodb, knjig, igralne karte, glasbo, ribolov, dediščino (10 %), za sol, tobak ... Stari davki so bili ukinjeni. Ta davčna reforma je bila sprejeta, toda ko so začeli Francozi davke zviševati in uvajati nove, za prebivalstvo ni bila več tako sprejemljiva.

V tretjem delu avtor opisuje, kako so zaradi slabe cestne mreže Francozi začeli načrtovati cesti Pulj-Pazin-Plomin in od Reke do Trsta. Obe naj bi izgradili prebivalci Istre kot za nekakšno cestno tlako. V tem času so uvedli moderno poštno službo. Šetič pravi, da so pošto v Istri prenašali pešci - pismonoše (pedoni), za hitri prenos so uporabljali konje, na dolgih progah tudi pošne kočije, ki so prevažale tudi potnike.

Pisma so imela svojo poštno tarifo. Ko jo je plačal odpošiljatelj, je bila žigosana s črnim žigom, drugače pa z rdečim. Za priporočene pošiljke so uporabljali žig CHARGE. Če je odpošiljatelj plačal poštarju samo polovično tarifo, je ta potegnil prek pisma diagonalno črto. Pozneje so za to pristojbino uvedli ime FRANCO. Službena pisma so označevali s P (Porto).